

Zure Venen

Verslag schetssessie TLGD

12 december 2025

In opdracht van	Provincie Drenthe
------------------------	-------------------

Opgesteld door	LOF Landschapsarchitecten BV i.s.m. Willem van Wingerden (Gesprek in Beweging)
-----------------------	---

Datum	7 januari 2026
--------------	----------------

Inleiding

Provincie Drenthe werkt aan het ontwerpprogramma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD). Dit programma is bedoeld om vergunningverlening in Drenthe weer mogelijk te maken, perspectief te bieden aan de landbouw en om te voldoen aan wettelijke verplichtingen.

In het ontwerpprogramma zijn de opgaven voor water, natuur en landbouw uitgewerkt. Op een aantal plaatsen stapelen deze opgaven, waaronder in de gebieden Rheebruggen, Zure Venen en Armweide. Voor deze zogenaamde hot-spots heeft de provincie een aantal schetssessies georganiseerd, om in gesprek te gaan met gebiedspartners. Het doel van deze sessies is:

- om de achtergronden van de opgaven vanuit Drenthe en de doorwerking voor dit gebied toe te lichten,
- op te halen wat er speelt en leeft in het gebied, zodat dit benut kan worden bij het definitieve programma TLGD (beoogde besluitvorming in Provinciale Staten in juli 2026),
- ophalen wat belangrijk is om een gebiedsproces te kunnen starten.

Dit verslag is een samenvatting van de schetssessie Zure Venen op 12 december 2025 en wordt als bijlage toegevoegd aan het ontwerpprogramma TLGD. De opbrengsten leiden in een later stadium tot een beter voorbereide gebiedsgerichte aanpak.

Aanwezige organisaties

DAJK, WDOD, Staatsbosbeheer, Het Drentse Landschap, Gemeente Westerveld, Gemeente De Wolden, Coöperatie energieKansen, AND, Gebiedscoöperatie Zuidwest-Drenthe, enkele boeren uit het gebied en Provincie/Prolander als ondersteuning. Met de aanwezigen is afgesproken dat er geen namen in dit verslag worden opgenomen, maar wel de organisaties die zij vertegenwoordigen. Ook is afgesproken dat de aanwezigheid van organisaties bij de sessie niet bij voorbaat kan worden opgevat als ondersteuning van het TLGD.

Programma van de dag

We startten de ochtend met alle inhoudelijke presentaties, inclusief vragen en toelichtingen.

1. Inleiding TLGD, provincie Drenthe
2. Opgave vanuit ecologie, provincie Drenthe
3. Wateropgaves, Waterschap Drents Overijsselse Delta (WDOD)
4. Visie op de landbouw, provincie Drenthe, aangevuld door enkele boeren uit het gebied en AND
5. Kort interview met gemeente De Wolden

Na de lunch volgde een gesprek aan twee tafels – met een vertegenwoordiging van verschillende TBO's, landbouw, waterschap en gemeente – waarin een eerste reactie werd gevraagd op het gepresenteerde en daarna werd verkend wat van belang is voor het vervolg, zowel inhoudelijk als qua proces. Bij het afrondende deel van de schetssessie sloot gedeputeerde Gert-Jan Schuinder aan.

VEEL HOOGTEVERSCHIL
EN WAT DAT DOET MET WATER
- HEDER VERHAAL WATERSCHAP.
IS DIT GEBIED GROOT GENOEG
OM ALLES OP TE LOSSEN?

12-12

HUIDIG WATERSTANDEN AL ZO HOOG
ACHTER DE REST AAN MET MESTEN.

GRU TOEN GESTOPT
AL 10 JAAR IN ONZEKERHEID, DUS
DUIDELIJKHEID!
GA IN GESPREK MET GRONDEIG.
OVER WAT ZE WILLEN.

NIKS IS
TE KOOP
OF ALLES
IS TE KOOP.

OPGAVE NIEUWE
NATUUR - HOE SAMEN
LANDBOUW FORM
GEVEN?

NOG NATTER
MAAKT HET
ONMOGELIJK.
LIEVER DROGE
ZOTERS.

→ DUIDELIJKHEID OPGAVES
→ MEERDERE OPTIES CREËREN

ONDERZOEKSVRAAG
WAT ZIJN DE OPTIES?
WELKE AFWEGINGEN MAAK JE?

AGR. NAT. BEHEER → WELKE RANDVOORWAARDEN
STELT DAT?

ACTIEVE GRONDPOUW. > STAAT GEBIED OPEN VOOR
RULLEN ??
→ VOORUITGANG!

LA STIG. FUNCTIEWIJZIGING. NOG
STEEDS NO GO.
CONFRONTEREND WAT ER NODIG IS.
AANGEHAAKT BIJ SPONSSTRATEGIE

OOK SOC. ECO. IMPACT
MEENEMEN.

afvoeren ← parkeren ← BERGEN
D-VELD

EERSTE REACTIES / ZORGEN / IDEEËN

- Waarom hier? → vraag uitleg.
om mensen mee te nemen.
→ waarom zoveel
welke keuzes nog open.
: DRIELIJK: water natuur landbouw
→ Doe het samen, integraal.
→ Maar opgave moet stimulerend zijn, ook negatief
→ Op juiste moment de juiste dingen. getuud.
: Perspectief voor blijvers!

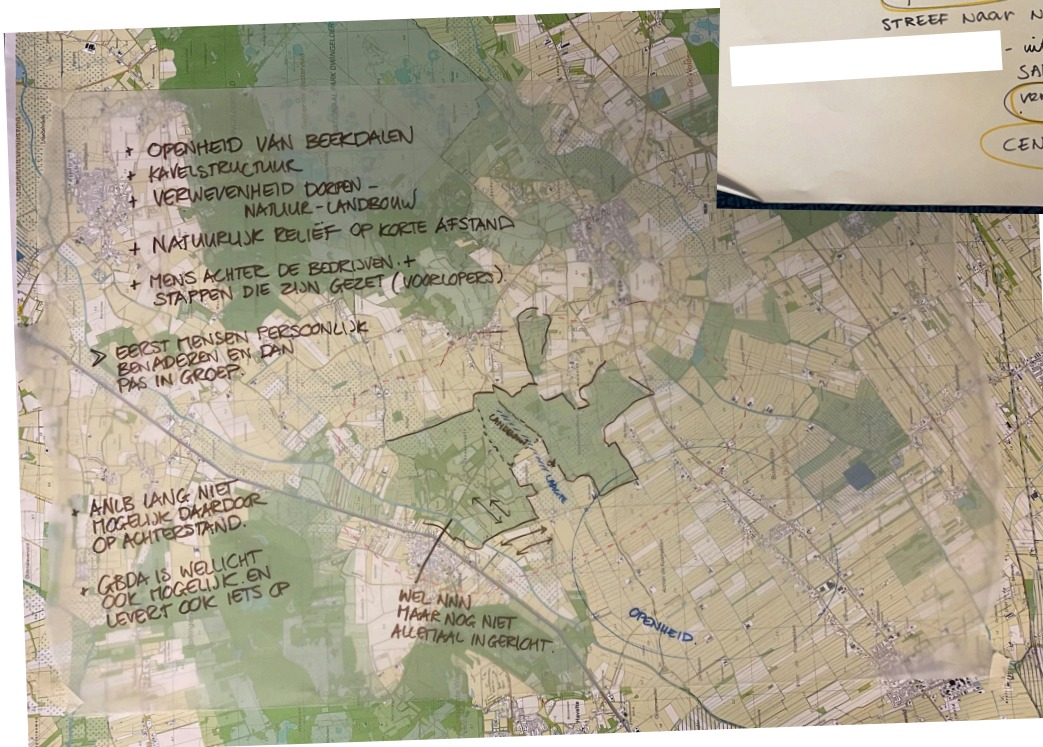
• Hoe nat worden de landbouwgronden?
• Hoe krijg je water naar andere kant?
• Hoe staat het met het plan van 10 jr. geleden

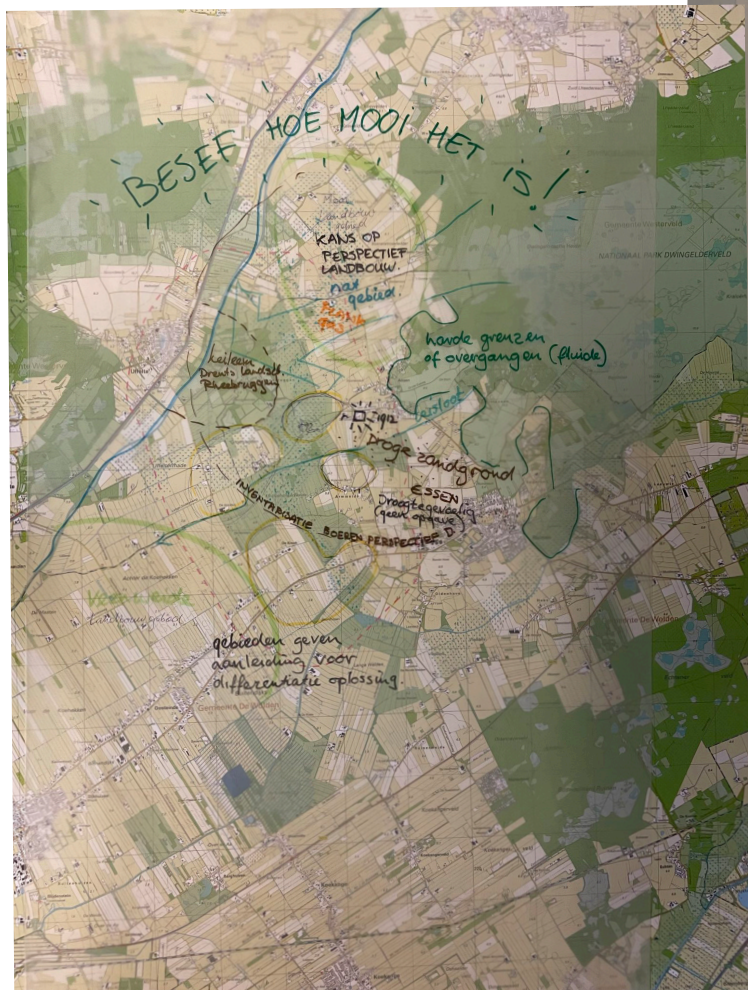
Werk vanuit gebiedsbiografie.
bosbouw + water + cultuurhistorie + landgebruik + + +
Systeemherstel → gebaseerd op draagkracht.

STREEF NAAR NATUURLIJK werkend systeem ipv techniek.

- uitdaging verdroging randzones.
SAMENHANG DER DINGEN
verwoven van functies landbouw + Natuur

CENTRALE ROL WATERSYSTEEM

WAT HELPT DIT PROCES?

- werken vanuit waarden! (i.p.v. vanuit opgave)
oplossing zou overal een + kunnen geven.
(mogelijk wel plekken met een -)
- Maar: moeten wel van het slot af!
(kan conflict opleveren)
- Vanuit ^(analyse) waarden, maar toetsen of de opgave gehaald wordt.
- Helpt ook bij gezamenlijk belang
samen verantwoordelijk.
- G.U.R. → weer oppakken! (Niet goed afgerond)

- In kaart brengen van ruilkanalen
B.P.D. → waar ligt opvolging.
→ waar stoppers?) waar ruimte?
→ waar volle kracht door?

FACILITEER HET GESPREK!

- geef partijen in het gebied een stem
- Laat tegenstrijdigheden er zijn, bespreek ze!

Uitzoeken voor vervolg 12-12

- Ontwikkeling sinds 2019 in beeld?!
- (Natuur + stikstof)
- precieze werking gebied Dwingelderveld
- hoe kun je opgave passend maken in/met landschap?

Samenvatting

Dit verslag bevat geen conclusies waar de aanwezigen het over eens waren. Het is bewust een weergave van alle ingebrachte punten. Deze punten zijn onderverdeeld in:

- uit te zoeken
- inhoudelijke discussie
- zorgen
- boodschappen voor het vervolg

Uit te zoeken

- Hoe staat landbouw er nu voor? Er zijn stappen gezet vanaf 2019. Goed om hier meer inzicht in te krijgen en de betekenis voor de opgaves te verhelderen.
- Wat gebeurt er met het landbouwgebied tussen Rheebruggen en Dwingelderveld? Wordt dat nog een overgangszone? Extra opgaven stikstof?
- Wat betekent veenoxidatie in dit gebied?
- Keileem speelt grote rol in watersysteem. Meenemen in vervolgonderzoek (modellering). Gebruik geschetste nieuwe natuur als denkrichting, maar werk dit hydrologisch verder uit.
- Is er inzicht in de resultaten van agrarisch natuurbeheer in Drenthe? (monitoring)
- Breng boerenperspectief in beeld. Benut informatie die opgehaald is in Schoolkring Ansen.

Inhoudelijke discussie

- Er was discussie over de cijfers van de opgaven: van 2.300ha naar 4.000ha. De Bossenstrategie is meegenomen in opgave en hydrologische knelpunten N2000, daardoor zijn er nu hogere cijfers dan eerder in NPLG.
- Discussie over biodiversiteit: wat is het? En wat is je referentie?
- Een eerste stap van het gebiedsproces kan zijn om het watersysteem met elkaar in beeld te brengen en dit te koppelen aan de opgaven en mogelijke effecten ervan op de verschillende functies.
- Wat is de impact van het vasthouden van water? En hoe lang is het nodig? Iets langer vasthouden kan in voorjaar al verschil maken om bijzondere soorten in stand te houden.
- Ingrepen Dwingelderveld van 10 jaar geleden leveren in winterperiode al positieve bijdrage. Richting voorjaar wordt er nog te hard getrokken aan grondwater, lekt weg, met verdroging in het Dwingelderveld tot gevolg. Oplossing daarvoor moet buiten N2000 worden gezocht.
- Klimaatverandering leidt enerzijds tot wateroverlast en anderzijds tot droogte. Gebied ligt gunstig voor vasthouden water, hier is ongeveer 50 hectare voor nodig. Ontlast daarmee lagergelegen gebied.
- Bij grote droogteperiode is (landelijk) een verdringingsreeks afgesproken. Landbouw staat hierin niet vooraan. Discussie ontstaat over verdringingsreeks i.r.v. voedselzekerheid. In beide situaties belang van 'eigen broek ophouden'.

KUUMAATVERANDERING → HOE LANG HOU JE WATER VAST?
WAT IS NUT VAN INGRIEP?
MOET ONDERZocht WORDEN !!
EN WAT ALS JE NU INRICHT MOET JE DAN STRAKS NOG EEN KEER/RUIJER GEBIED?

'80 RIJVERKAVELING → DUS GROOT DEEL "PROBLEMATIEK" OPGELOST

WAT HOU JE OVER?

STOPPERS
VERPLAATSEERS

RIJVERKAVING 2.0.

→ WAT BETEKENT DAT VOOR SOC. SAMENHANG?
WAT BIED JE DE BUJVERS?

IS ER NOG EEN VORM VAN AGR. BEHEER MOGELIJK?
→ JA, MAAR ANDERE WAARDE.

TBO DOOR AGRARIERS IS MOGELIJK MAAR
WEL MET STEUN PROVINCIE - ORGANISATIE
- FINANCIERING

VERKENNING-
GEBIEDSCOOP

NATUURATBITE MOET NIET BELETERING ZIJN.

COLLECTIEF
GEBIEDSPROCES IPV INDIVIDUEEL BENADEREN.

→ OOK UITGANGSPUNT
LANDBOUWVISIE ZW.

↔ VRAAGT OOK
SYSTEEM-
VERANDERING
PROVINCIE

12-12 TEGD
Boodschappen voor vervolg gebied

- Meer vanuit gebied/systeem ipv opgave
- Redeneer vanuit WAARDEN gebied
- GHR oppakken, "Ze willen een veld, die"
- Maak boeren mede-eigenaar v.d. oplossing
- pak ook Landbouwstructuurverbetering mee
- eerst kententafels dan zaaltjes → gebieds-proces
- kijk mogelijkheden ANB
- mengvormen Landbouw/natuur
- Niet 10 jaar onduidelijkheid à la GHR
- realiseren je: opgaven zijn groot
- Beant LSA + krijg veron ondernemen

HOE SCHERPER OPGAVEN
HOE BETER START GEBIEDSPROCES?

EN WAT WEEGT
HET ZWAARST?

LANDBOUW INCL. NATUUR
NATUUR INCL. LANDBOUW.

MAAK BOEREN MEDE-EIGENAAR VAN OPGAVEN

LOKAAL BEHEER
LOKAAL GEBRUIK
LOKAAL EIGENDOM

ONDERDEEL VAN
OPLOSSINGEN.

- ▷ GEEF AAN WAT OPGAVES ZIJN.
- ▷ WAT MIDDEL IS OM OPTE LOSSEN.
- ▷

WELKE OPLOSSINGEN
MOGELIJK ZIJN.

- DONKERGROEN
- TUSSENVORM
- PRODUCTIE-BOEREN

MOZAÏEK.

Opvangen kwel daarom ook positief, win-win. In dit licht is vraag hoe houdbaar de opgaven zijn. Wat over zoveel jaar?

- Er zit ruimte in de manier om het doel te bereiken, maar 2300 hectare kun je niet inruilen voor enkel agrarisch natuurbeheer. Kwaliteit is van groot belang.
- Realisatie van de KRW opgaven voor 2027 is niet realistisch. Uitvoering loopt door na 2027. Dit geldt ook voor de NNN.

Zorgen

- Wat gaat stikstof nog aan extra opgaven met zich meebrengen? Vooral ook in zone rondom Dwingelderveld. TLGD gaat uit van generieke reductie van 30% tot 2035 tov 2019. Onderzoek naar wat aanvullend nodig is bij N2000 loopt. Doel is niet om per N2000 KDW te halen, maar om helderheid te verkrijgen wat nodig is om verslechtering te stoppen. Wat uit dit onderzoek volgt, wordt meegenomen in het TLGD-programma, wat in Q2 2026 door PS wordt vastgesteld. Grote vraag is hoe geven we hier invulling aan en hoe maken we het juridisch sluitend. Doet iedere provincie nu voor zich.
- Er zijn zorgen over vernatting percelen in het landbouwgebied tussen Dwingelderveld en Rheebruggen-Zure Venen-Armweide.
- Enkele laaggelegen percelen zijn nu al nat voor landbouwkundig gebruik. Hier is er weinig last van droge zomers.
- Toch wel behoorlijk grote opgaven die hier moeten landen. Voelen als klap in het gezicht voor 'voorlopers', boeren die geïnvesteerd hebben in extensivering/natuur.

Boodschappen voor het vervolg

Aan het einde van de ochtend en aan het einde van de middag zijn boodschappen voor het vervolg opgehaald. Dit zijn boodschappen deels voor TLGD en deels voor gebiedsproces en soms ook voor beiden (zie pagina 8).

Boodschappen voor het vervolg

Stap uit discussie natuur versus landbouw, maar bespreek de opgaven. Maak opgaven passend in het landschap.

Laat landbouw niet onder kritische ondergrens zakken. Bedrijven moeten kunnen groeien en ontwikkelen. Anders loopt het gebied leeg. Zorg voor goede ondersteuning en toekomstperspectief. En maak belang landbouw hard in keuzes en afwegingen.

Samenhang tussen landbouw, water en natuur is in loop der tijd uit elkaar getrokken. Dit heeft voordelen en nadelen gehad. Nu is het nodig om integraal mee aan de slag te gaan, op zoek naar nieuwe vorm van verweving. Probeer een zo natuurlijk mogelijk systeem te creëren met zo weinig mogelijk kunstgrepen.

Ruimte voor initiatief van onderop. Zo kan Groengasproject kan oplossingsrichting zijn voor dit gebied. Extra verdienmodel. Richting moet helder zijn voordat gebiedsproces start.

Hou rekening met historie en gevoeligheden rondom vorige gebiedsproces GUR. Voelt als herstart. Niet te lang wachten met gesprekken in gebied. Biedt snel duidelijkheid. Leg goed uit – in begrijpelijke taal – wat opgave is en waarom het hier nodig is.

Werk vanuit gebiedsverhaal als basis voor het gesprek over de toekomst. Het is een prachtig gebied! Benut lokale kennis. Denk vanuit waarden van het gebied én zorg dat daarbij het gebeid van het slot gaat, immers wel een opgave voor natuurherstel.

Ga niet uit van hectares, maar ga voor duurzame totaaloplossing. Mozaïek van donkergroen (TBO), lichtgroen (AND) en geel (landbouw). Werk verschillende denkrichtingen voor deelgebieden (scenario's) uit. Steeds toetsen aan waarden, denken vanuit systeemherstel.

Maak boeren eigenaar van de oplossing. Probeer ze als collectief te betrekken en niet te veel individuele oplossingen. Lokaal eigendom, lokaal beheer en lokaal gebruik.